

KAPLAN KELİMESİNİN KÖKENBİLİMSEL İNCELENMESİ

*Onur BALCI**

Özet: Çok geniş bir coğrafyada kullanılan ve büyük bir geçmişe sahip olan Türk dili pek çok yönüyle zenginlik arz eder. Bu zenginliklerden biri de hiç şüphe yok ki hayvan isimlerinin bolluğu ve çeşitliliğidir. Doğa ile iç içe yaşayan Türk milleti, konargöçer yaşamın gereği olarak pek çok hayvanla karşılaşmış ve bu hayvanlara kendi dilince isim vermiştir. Kaplan da bu isimlerden biridir.

Bu makalede bugüne kadar üzerinde pek durulmayan bu ismin etimolojisi ele alınmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde kaplan kelimesinin kap- fiilinden türediği ve çeşitli ses olayları neticesinde bugünkü şeklini aldığı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: kaplan, hayvan isimleri, etimoloji (kökenbilim), kap-,+lan.

The Etymologic Study Of Kaplan Word

Abstract: The Turkish language which has been used in a very large geography and which has a big history has so richness with its many aspects. There is no doubt that one of these richnesses is the abundance and variety of the names of animals. The Turkish Nation who live with the nature nested met many more animals in accordance with their nomadic life and gave names these animals according to their language. Kaplan (tiger) is one of them.

At this article, the ethimology of this name that has not been investigated more till now was investigated. It was seen at the result of the researches that the kaplan word sprang up from the kap-verb and take its current shape at the end of different sound events.

Key Words: tiger, the animal names, ethimology, kap, +lan

Giriş

İnsanın hayvanla münasebetine tarihin her devrinde rastlamak mümkündür. İnsan; avcılık, beslenme, doğal ihtiyaçlarını karşılama gibi çeşitli sebeplerle tarihin ilk çağlarından beri hayvanlarla içli dışlı olmuş ve onları kendi

* Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Sivas.

menfaatlerini gerçekleştirmek amacıyla evcilleştirmiştir. Böyle bir münasebet sürekli hareket hâlinde olan, büyük göçler yaşayan, konargöçer hayat süren Türk milleti için de kaçınılmaz olmuştur. Türk milleti kendi dil mantığından hareketle karşılaştığı hayvanlara isimler vermiş; onları hayatlarının vazgeçilmez bir parçası hâline getirmiştir. Türk dilinin yazılı ilk vesikalarından itibaren böyle bir ilişkiyi izlemek mümkündür. Orhun Abidelerinde, *adğır*, *at*, *bars*, *işek*, *kiyik*, *kony*, *lağzın* (domuz), *tabışğan* (tavşan), *tebi* (deve) gibi hayvan isimleri mevcuttur (Ergin 2006).

Türkçenin ilk sözlüğü olan Dîvânü Lügâti't-Türk'te de pek çok hayvan ismine yer verilmiştir. Örnek olarak şunları sıralamak mümkündür:

adhğır: aygır I-95

adhğırak: kulakları ak, vücudunun öbür tarafları kara olan erkek geyik; dağ keçisi, tekesi I-144,

adhıg: ayı I-63,

ar böri: sırtlan I-79,

asrı: kaplan, kaplan gibi iki renkli I-126,

arzu: çakal III-401,

balık: balık I-73,

boka: boğa II-79,

eşek: eşek II-246,

katır: katır I-346,

ördek: ördek I-103,

pars: yırtıcı bir hayvan. Türklerin on ikili yıllarından biri, bars I-344

takağ: tavuk I-217,

ühi: baykuş I-9 (Atalay 2006).¹

Bunlar ve bunlara benzer diğer kelimelerin kökenlerinin incelenmesi ve gün ışığına çıkarılması -bir bakıma- Türk dilinin farklı zenginliklerinin de ortaya çıkarılması demektir. Böyle çalışmalarla elde edilecek bilgiler Türkçe konuşan halkın “dil içi dünya görüşü”nü ortaya çıkaracaktır.

“Etimoloji çalışmalarının ana hedefi, diller arasında büyük ölçüde ortak olan ses değişmelerini izlemek değil, bir toplumun önceki ve sonraki bilgi ilişkisini belirleyerek, dil yoluyla o toplumun dil ve düşünce dünyasının haritasını çizmektir, fotoğrafını çekmektir. İnsan yeni bilgileri eski bilgilerle ilişkilendirdiği için, yeni bilgilere ancak eski bilgilerin gölgesinde ulaşabildiği

¹ Dîvânü Lügâti't-Türk'teki hayvan isimleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için şu kaynağa bakılabilir: İLHAN, Nadir ve Mustafa ŞENEL (2008), “Dîvanu Lügat'it Türk'e Göre Av, Avcılık ve Hayvancılıkla İlgili Kelimeler ve Kavram Alanları”, *Turkish Studies*, Volume 3/1 Winter 2008, s. 259-277.

için, bu fotoğrafta, hangi yeni bilgilerin hangi eski bilgilerle ilişkilendirildiğini, kısaca dili konuşan halkın “dil içi dünya görüşü”nü buluruz. Bir dil ile düşünürken, yani bir dil ile üretirken, o dilin “dil içi dünya görüşü”nü bilmek çok önemlidir. Bu bilgilenme, mevcudu yakalamak yanında, yeni bilgileri adlandırmakta da çok işe yarar. Bu bilgi ayrıca bize o dili konuşan toplumun psikolojisini de en açık bir şekilde sunar; böylece bir dilin ve o dille üreten toplumun dününü bilmek, o dilin ve topluluğun yarımını kurmakta yol gösterici olur.” (Karaağaç 2008: 113).

Kaplan Kelimesinin Etimolojik İncelemesi

Çağdaş Türk lehçelerinden sadece dördünde (Türkiye Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Kazak Türkçesi) yaşayan ve üzerinde pek fazla durulmayan kaplan kelimesi, Türk dili için hazırlanan etimoloji sözlüklerinin bazılarında yoktur.² Kelime üzerinde yapılan etimolojik çözümler ise kelimeyi, ses ve şekil benzerliğinden dolayı *arslan*, *aslan*, *sırtlan*, *yılan* kelimeleri ile ilişkilendirmiştir. Bu ilişkilendirmeler bazı açılardan doğru olsa bile bu benzerliği sadece ses ve şekil benzerlikleriyle açıklamak güçtür.

Bu makalede kelimenin sözlüklerde aldığı çeşitli değerlerden ve etimoloji yöntemlerinden yola çıkarak kelimenin kökeni hakkında kesin bir yargıya varmaya çalışılacaktır.

Kaplan Kelimesinin Sözlüklerdeki ve Tarihi Metinlerdeki Durumu

Kelimenin anlamsal değerleri hakkında sözlükler şu bilgileri kaydeder:

“**kaplan** is. zool. Kedigillerden, enine siyah çizgili, koyu sarı postu olan, Asya’da yaşayan çevik ve yırtıcı hayvan (*Felis tigris*).” (Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu 2005: 1071).

“**kaplan** (قاپلان) meşhur canavardır. (...) Kaplan ziyade kuvvet ve kahır ve satvet sahibi bir hayvandır ve ziyade gazuptur. Şöyle ki gazabından kendi nefisini katl eder ve ziyade ucb ve gururu vardır (...)” (Lehçetü’l-Lügat, Şeyhülislam Mehmet Esat Efendi 1999: 381).

“**kaplan**: i.(Eski Türkçe’de geçmeyen kelimenin kökü kesin olarak belli değildir, sonundaki +lan eki diğer bazı vahşi hayvan isimlerinde de görülmektedir.) Kedigillerden Afrika ve Asya’nın sıcak bölgelerinde yaşayan, sarımsak kahverenkli postu kendine has şekilli siyah çizgilerle kaplı, karnı beyaz, kuyruğu halka halka, çok kuvvetli, iri, çevik yırtıcı hayvan. **Felistigris**.” (Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Ayverdi 2005: 1563).

Bu açıklamalarda kaplan, şekil olarak açıklanmış; ailesine ait bilgiler verilmiş, kaplanın kuvveti ile gazabından bahsedilmiş ve kelimenin Eski Türkçede geçmediği dile getirilmiştir.

² Bkz. EREN, Hasan (1999), *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü* ve EYUBOĞLU, İsmet Zeki (2004), *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*.

Kelimenin Çağdaş Türk lehçelerindeki karşılıkları ise şu şekildedir:

“Türkiye Türkçesi, *kaplan*,

Azerbaycan Türkçesi, *päläng*,

Başkurt Türkçesi, *yulbarıs*,

Kazak Türkçesi, *jolbarıs, kabılan*,³

Kırgız Türkçesi, *colbors*,

Özbek Türkçesi, *yolbars, kâplân*,

Tatar Türkçesi, *yulbarıs*,

Türkmen Türkçesi, *gaplañ*,

Uygur Türkçesi, *yolvas*.” (Kültür Bakanlığı 1991: s.436)

Bu karşılıklardan, modern Türk lehçelerinde *kaplan* yerine *bars/pars* kelimesinin türevlerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yazının konusu *kaplan* kelimesi olduğu için *yol+bars* kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelmiş olabileceği kuvvetle muhtemel olan *yolbars* kelimesinin yapısı üzerinde durulmayacaktır.

Bu kelimenin Derleme Sözlüğü’nde, münferit bir kelime olarak bulunmaması dikkat çekici bir husustur. Hayvanın Anadolu topraklarında olmaması kelimenin Derleme Sözlüğü’ne girmemesinin temel sebebi olarak düşünülebilir.

Kaplan kelimesine Tarihi Türk lehçelerinde rastlamak mümkündür. Kelime Eski Türkçe metinlerinde mevcut değildir. Köktürk Abidelerinde *bars* bir şahıs adı olarak kullanılmıştır.

“*Bars: (ş.a) Bars Beğ, pars*” (Ergin 2006: 87).

Kelimenin “kaplan” şekli Orta Türkçenin ilk metinlerinde de mevcut değildir.⁴ Kaplan, Dîvânü Lügâti’t-Türk’ten öğrenildiği kadarıyla bu dönem metinlerinde farklı kelimelerle karşılanmıştır.

“*asrı: kaplan; kaplan gibi iki renkli I-126*

esri: kaplan, tekir renk, kaplan rengi I-126

tonga: bebür, kaplan cinsinden bir hayvan, kişi adı III-368” (Atalay 2006: 41-196-639).

Daha sonraki devirlere gelindiğinde kaplan şeklinin kullanılmaya başlandığı, yazılı eserlerde ortaya çıktığı görülmektedir. Kelime Kıpçak

³ Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü’nün 1991 baskısında Kazak Türkçesinde kullanılan *kabılan* şekli verilmemiştir. Bu bilgi, www.tdk.org.tr/lehceler/Default.aspx adresinden alınmıştır.

⁴ Bkz: ARAT, R. Rahmeti (1979), *Kutadgu Bilig III İndeks*, (neşre hazırlayanlar: K. Eraslan, O. F. Sertkaya, N.Yüce), İstanbul, TKAE. Yayınları; ARAT, R. Rahmeti (2006), *Atabetü’l-Hakayık*, Ankara, TDK Yayınları.

Türkçesinde (Memlûk Kıpçakçasında) ve Eski Anadolu Türkçesinde karşımıza *kaplan* şeklinde çıkmaktadır. Bu kullanışlara şu örnekleri vermek mümkündür:

(...) *taķı özge cānavarlardan, şuşman kibi taķı ķablan kibi taķı zebūr kibi taķı andan özge kibi* (İrşadü'l-Mülûk ve's- Selâtin, 455a-6).

turur ķaplana av bilen it tamām/ķaçar dilküden aşlan olursa hām (Ferhengnâme-i Sâdî Tercümesi, 12a-10).

aşlan ile ķaplana bir oğul yidürdüñ-ise digil maņa (Dede Korkut Kitabı-Dresden Nüshası, 25-3).

Bu bilgilerden hareketle kelimenin 14 ve 15. yüzyıllarda yazılı kaynaklarda görülmeye başladığını söylemek mümkündür. Kelime Kıpçak Türkçesinde çeşitli ses olaylarından dolayı *kabilan*, *kaflan*, *koplan* gibi farklı görünüşler kazanmıştır (Toparlı vd. 2003: 126).

Kaplan Kelimesinin Etimoloji Sözlüklerindeki Durumu

Kaplan kelimesi Türkçe için hazırlanan etimoloji sözlüklerinin bazılarında mevcut değildir. Bu kelimeyi tahlil eden etimoloji sözlüklerinde ise kelime ile ilgili kesin bir yargıya varılmamıştır. Kelime, genellikle sonu *+lan* yapısı ile biten *arslan*, *sırtlan*, *yılan* kelimeleri ile ilişkilendirilmiştir.

Bazı etimoloji sözlüklerinde *kaplan* şu şekilde çözümlenmiştir:

Sir Gerard Clauson, Doğu terminolojisinde *kaplan* ve *leopard*'ın kesin bir ayrımının olmadığını dile getirdikten sonra bazı hayvan isimlerinin **-lan** ekiyle bittiğini söylemiştir. Ancak kelimenin etimolojik çözümlenmesinin yerine, tarihi ve modern Türk lehçelerindeki şekillerini vermiştir. (Clauson 1972: 584).

Sevan Nişanyan, Sözlerin Soyağacı isimli eserinde kelimeyi şu şekilde çözümlenmiştir:

“kaplan: ET? kaplan, bir tür yırtıcı hayvan. <kap-

•lan eki muhtemelen yırtıcı hayvan anlamındadır.” (Nişanyan 2003: 214).

Tuncer Gülensoy, kelimenin Türkçe Sözlükteki anlamını verdikten sonra kelimeyi şu şekilde tahlil etmiştir:

*<? * kap-lan.*

Daha sonra kelimenin Modern Türk Lehçelerindeki durumunu vermiş, en sona ise Nişanyan'ın tahlilini eklemiştir (Gülensoy 2007: 461).

Yukarıda verilen çözümlerde de görüldüğü gibi kelimenin *kap-lan* biçimbirimlerinden oluştuğu ve *+lan* biçimbiriminin yırtıcı hayvan anlamında bir kelime olabileceği konusu üzerinde durulmuştur. Söz *+lan* yapısına gelmişken konuyla alakalı olduğu için bu “yapı”ya dair de şunları söyleme gerekliliği bulunmaktadır: Vecihe Hatiboğlu bu eki ve ekin fonksiyonunu şu şekilde açıklamıştır: “*+lan eki ‘vahşi, yırtıcı büyük cins’ bazı hayvan adlarında kullanılan bir ektir. Ekin aslı ejderha, korkunç hayvan kavramları veren Çince ‘luŋ’ sözcüğüdür: arslan (ars+lan), burslan (bars/burs/pars, burs+lan) kaplan*

(*kap+lan*), *sırtlan* (*sırt+lan*), *yılan* (*y-ı-lan*, *ılan*, *ilan*) gibi (Hatiboğlu 1981: 95-96). Hatta yazar bu açıklamanın dipnotunda *ceylan* ve *küheylan* kelimelerinde de aynı ekin bulunduğunu söylemektedir.

Bu açıklamada netleştirilmeyen bazı noktalar vardır:

1. *+lan* yapısı hem isme hem fiile ayrı ayrı fonksiyonlarda gelebilmektedir. Yazar, *kaplan* kelimesi için *kap-* fiilini, *sırtlan* kelimesi için ise *sırt* ismini kök olarak göstermektedir. Yani *+lan* yapısı *kaplan* kelimesinde fiilden isim, *sırtlan* kelimesinde ise isimden isim yapmıştır.

2. Yazar '*luğ*' kelimesine korkutucu manasını vermiş, daha sonra ise *ceylan* isminin de bu kelime ile birleşerek meydana geldiğini savunmuştur. Eğer '*luğ*' kelimesi böyle bir manayı ihtiva ediyorsa eklendiği tüm isimlere korkutucu anlamı vermelidir. Bu durumda akla gelen "Ceylanın korkutuculuğu var mıdır?" sorusunun cevabı, bu açıklama için belirsiz bir nokta oluşturmaktadır.

Peki *+lan* yapısı nereden gelmektedir? Bu sorunun cevabı, *+lan* yapısının çeşitli fonetik hadiseler neticesinde ortaya çıktığı yönünde verilebilir. Bu hadiseler, *+lan* yapısı, *kaplan* kelimesinin etimolojik incelemesinin nasıl yapılacağı sonuç bölümünde izah edilecektir.

Sonuç

Kaplan kelimesinin kökeni ve yapısı -etimolojik sözlüklerde tam anlamıyla belirtilmese de- hakkında en büyük ipucunu Aleksander M. Şçerbak vermektedir. Yazar kelimeyle ilgili olarak çok isabetli olan şu görüşleri dile getirmektedir: "*kaplan/gaplant kelimesinin kaplı (kapıl) şekline an/ang unsurunun katılması ile meydana geldiği hayli muhtemeldir. Ne var ki kaplı'nın manasını tespit etmek için yapılan araştırmalar başarısız kalmıştır. Onun eski şeklinin kapıglı olması ihtimal dâhilindedir.*" (Şçerbak 2000: 293).

Tüm bu bilgiler ışığında *kaplan* kelimesinin etimolojisini şu şekilde yapmak mümkündür:

kap-(ı)glı+ağ

Bu çözümdeki biçimbirimlerin gramer ve sözlük anlamları ise şöyledir:

kapmak, -ar (-i) 1. Birdenbire yakalayarak, çekerek almak (...) 2. Isırıp parçalamak (...) 3. koparmak, kıstırmak. (...) (Türk Dil Kurumu 2005: 1072).

(I)glı eki, Eski Türkçede fiillerden sıfat ve isim yapan ektir. Türkiye Türkçesinde kullanılan *-An* sıfat-fiil ekini karşılar. "*okıglı üntägli teñri 'çağırın ve cevap veren Tanrı'*" (Gabain 2007: 56).

ağ kelimesi ise tarihi ve çağdaş Türk Lehçelerinde "*av, av hayvanı, yırtıcı hayvan, yabani hayvan*" anlamlarına gelen bir isimdir.⁵

⁵ Bu konuda şu kaynaklara bakılabilir: NECİP, Emir Necipoviç (1995), *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Rusçadan çeviren, KURBAN, İklil, Ankara, TDK Yayınları, s. 470; GÜRİSOY-NASKALİ, Emine, DURANLI, Muvaffak (1999), *Altayca- Türkçe Sözlük*, Ankara, TDK

Türkçenin fonetik kaidelerini işleterek kelimenin tarihi gelişim seyrinin ise şu şekilde olduğunu söylemek mümkündür:

kap-(ı)glı+aη >kapılıaη > kaplıaη > kaplaη > kaplan. Kelimenin bu şekilde gelişme gösterdiğinin kanıtları ise şunlardır:

1. Kazak Türkçesinde hâlâ *kabilan* şekli mevcuttur. Bu şekil Memlûk Kıpçak Türkçesinde de kullanılmıştır. p sesinin iki ünlü arasında ötümlüleşmesi Türkçe için normal bir ses hadisesidir.

2. Kelimenin sonunda bulunan ‘η’ fonemi Türkmen Türkçesinde mevcuttur. “*Türk dillerinde ng (η) ünsüzünün n ünsüzüne düzensiz bir şekilde değişmesinin nedeni belli olmamasına rağmen böyle değişmenin kendisi şüphesizdir.*” (Şçerbak 2000: 292).

Bu verilen bilgilerin ışığı altında *+lan* yapısının kökeni de yerli yerine oturtulabilir. Bu yapı örneksime (analoji) yoluyla meydana gelmiştir. Yapının kökenine inmek için *aη* kelimesinin anlamını bilmek yeterlidir. Bu yapının içinde bulunduğu kelimeler şu şekillerden meydana gelmiştir:

*sırtlan<sırt+lıg+aη** (sırtlanın sırtındaki tüylerin diğer tüylerinden uzun olduğuna atfen verilmiştir. Sırtı uzun olan av hayvanı, avcı hayvan).

arşlan< arşıl+ aη (arşıl: sarı. arşlan: sarı renkli avcı hayvan, av hayvanı).

Gerhard Doerfer “Türkçenin İdeal Bir Etimolojik Sözlüğünün Nasıl Olması Gerektiği Hakkında Düşünceler” isimli yazısında sözlükte resim kullanmanın şart olduğunu dile getirir (Doerfer, 1984, 372). Bu mealde yukarıda kaplan ile ilgili olarak verilen kelimelerin karşılıkları varlıkları şeklen bilmek, bu görüşlerin daha da netleşmesine yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- ARAT, R. Rahmeti (1979), **Kutadgu Bilig III İndeks**, Hazırlayanlar: K. Eraslan, O. F. Sertkaya, N.Yüce, İstanbul, TKAE Yayınları.
- ARAT, R. Rahmeti (2006), **Atabetü'l-Hakayık**, Ankara, TDK Yayınları.
- ATALAY, Besim (2006), **Dîvânü Lügât-it-Türk (Dizin)**, Cilt 4, 5. Baskı, Ankara, TDK Yayınları.
- AYVERDİ, İlhan (2005), **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, Redaksiyon- Etimoloji, Ahmet Topaloğlu, Cilt 2, İstanbul, Kubbealtı Neşriyat.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1968), **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**, İstanbul, TDK Yayınları.
- CLAUSON, Sir Gerard (1972), **An Etimological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish**, Oxford.

Yayınları, s. 25; CAFEROĞLU, Ahmet (1968), *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul, TDK Yayınları s. 16; ORKUN, Hüseyin Namık (1987), *Eski Türk Yazıtları*, Ankara, TDK Yayınları. s. 771; KOÇ, Kenan vd. (2003), *Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü*, Ankara, Akçağ Yayınları, s. 46; YUDAHİN, K.K (1998), *Kırgız Sözlüğü*, Ankara, TDK Yayınları, s. 33.

- DOERFER, Gerhard (1984), “*Türkçenin İdeal Bir Etimolojik Sözlüğünün Nasıl Olması Gerektiği Hakkında Düşünceler*”, (Çev., İlhan Çeneli), **Türk Dili**, Eylül, s. 366-374.
- EREN, Hasan (1999), **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, Ankara, Bizim Büro Basımevi.
- ERGİN, Muharrem (1997), **Dede Korkut Kitabı II İndeks - Gramer**, 3. Baskı, Ankara, TDK Yayınları.
- ERGİN, Muharrem (2006), **Orhun Kitabeleri**, 27. Baskı, İstanbul, Boğaziçi Yayınları.
- GABAİN, A. Von (2007), **Eski Türkçenin Grameri**, (Çev., Mehmet Akalın), 5. Baskı, Ankara, TDK Yayınları.
- GÜLENSOY, Tuncer (2007), **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü**, 1.cilt, Ankara, TDK Yayınları.
- HATİBOĞLU, Vecihe (1981), **Türkçenin Ekleri**, Ankara, TDK Yayınları.
- İLHAN, Nadir ve Mustafa Şenel, (2008.), “*Dîvanu Lügat’it Türk’e Göre Av, Avcılık ve Hayvancılıkla İlgili Kelimeler ve Kavram Alanları*”, **Turkish Studies**, Volume 3/1 Winter.
- KARAAĞAÇ, Günay (2008), **Dil Tarih ve İnsan**, İstanbul, Kitabevi Yayınları,.
- KOÇ, Kenan, Ayabek Bayniyazov, Vehbi Başkapan (2003), **Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü**, Ankara, Akçağ Yayınları.
- KÜLTÜR BAKANLIĞI (1991), **Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü**, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- NASKALİ - Gürsoy, Emine ve Muvaffak Duranlı (1999), **Altayca- Türkçe Sözlük**, Ankara, TDK Yayınları.
- NECİP, Emir Necipoviç (1995), **Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü**, (Çev. İklil Kurban), Ankara, TDK Yayınları.
- NİŞANYAN, Sevan (2003), **Sözlerin Soyağacı**, 2. Basım, İstanbul, Adam Yayınları.
- ORKUN, Hüseyin Namık (1987), **Eski Türk Yazıtları**, Ankara, TDK Yayınları.
- ÖZKAN, Mustafa (2000), **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- ŞÇERBAK, Aleksander M. (2000), “*Arslan Kelimesinin Etimolojisine Dair Bazı Mülahazalar*”, **Hasan Eren Armağanı**, Ankara.
- ŞEYHÜLİSLAM MEHMET ESAT EFENDİ (1999), **Lehçetü'l-lügat**, (Haz., H. Ahmet Kırkılıç), Ankara, TDK Yayınları.
- TOPARLI, Recep, Hanifi Vural ve Recep Karaatlı (2003), **Kıpçak Türkçesi Sözlüğü**, Ankara, TDK Yayınları.
- TÜRK DİL KURUMU (2005), **Türkçe Sözlük**, 10. Baskı, Ankara, TDK Yayınları.
- YUDAHİN, K. K. (1998), **Kırgız Sözlüğü**, (Çev. Abdullah Taymas), Cilt 1, 4. baskı, Ankara, TDK Yayınları.